Keskkonnaministeerium
keskkonnaministeerium@envir.ee 16.09.2019

Arvamus (ettepanekuf, vastuväited ja küsimused) Loode-Eesti rannikumere tuulepargi keskkonnamõju hindamise aruande kohta

Keskkonnaministeerium teavitas Loode-Eesti rannikumere tuulepargi keskkonnamõju hindamise (edaspidi *KMH*) aruande 01.08.2019 täiendatud versiooni avaliku väljapaneku ning avaliku arutelu korraldamisest. Eeltoodust esitan KMH aruande kohta oma arvamuse.

1. LOODE-EESTI TUULEPARGI KMH ARUANNE STRATEEGILISTE PLANEERIMISDOKUMENTIDE KONTEKSTIS.

1. Tuuleparkide rajamisel lähtub Eesti Vabariik üleriigilisest planeeringust „Eesti 2030+“, arengukavast „Eesti pikaajaline energiamajanduse arengukava 2030+“, „Kliimapoliitika põhialused aastani 2050“, teistest arengudokumentidest ja kehtivatest õigusaktidest.
Üleriigiline planeering „Eesti 2030+ ütleb, et meretuulikuparkide rajamiseks sobib Eesti läänepoolne rannikumeri. Sobivate alade leidmiseks tehtud uuringute tulemustele tuginedes ning iga konkreetse piirkonna eripära arvestades saab meretuulikuparke kavandada maakonnaplaneeringute kaudu, tagades parkide piisava kauguse väikesaartest, säilitades muinsus- ja looduskaitselised väärtused, liikide rändekoridorid ja elupaigad.[1]

2. Hiiu maakonnaga piirneva merealal on olemas kehtiv maakonnaplaneering, mis kehtestati 20.06.2016.
Riigikohtu otsus kohtuasjas 3-16-1472 tühistas Hiiu mereala maakonnaplaneeringu tuuleenergia tootmise alade osas. Muus osas jäi planeering kehtima.
Riigikohus põhjendas otsust keskkonnamõju strateegilise hindamise (KSH) puudustega: mitmed olulised KSH raames hinnatavad mõjud ja seosed olid välja selgitamata ning asjakohased uuringud tegemata, alagatamata ja tegemata oli Natura hindamine.[2]
Vastavalt planeerimisseadusele (PlanS) § 73 lg 3^1 kannab maakonnaplaneeringu koostamise korraldaja jõustunud kohtuotsusega tekkinud muudatused maakonnaplaneeringusse.
Seega Hiiu merealal tuuleenergeetika tootmiseks alasid ette nähtud ei ole.

1 Üleriigiline planeering „Eesti 2030+” ptk. 5.2 p. 8
2 https://www.riigiteataja.ee/kohtulahendid/otsingutulemus.html?aktiivneTab=KOIK&sort=LahendiKuulutamiseAeg&asc=false&kohtuasjaNumber=3-16-1472&lahendiKpvAlgus=&lahendiKpvLopp=&menetluseKpvAlgus=&menetluseKpvLopp=&kohus=&kohtunik=&annotatsiooniSisu=&menetluseLiik=&lahendiLiik=&ecliNumber=&lahendiTekst=

3. Ptk. 1.4.4 (lk.33) käsitletakse Hiiu mereala planeeringu vaidlustamist kohtus. Kuigi vaidlus jõudis Riigikohtusse ja kaebust rahuldav kohutotsus on jõustunud rohkem kui aasta tagasi, tsiteeritakse Halduskohtu põhjendusi, mis ei ole ei otstarbekad ega asjakohased. Õige oleks välja tuua jõustunud kohtuotsuse põhjendused.

4. KMH aruande lk. 58 on kirjutatud: „Riigikohtu 08.08.2018 otsusega kohtuasjas nr 3-16-1472 on Hiiu maakonnaga piirneva mereala maakonnaplaneering tühistatud tuuleenergia tootmise alade paiknemise osas (vt ptk 2.5.2.5). Sellest lähtuvalt on arendajal tekkinud võimalus kaaluda tuulepargi rajamist ka mujale kui planeeringus lubatud piirkondadesse (väljaspoole madalikke)."
See on sügavalt ekslik seisukoht, kui lähtuda Riigikohtu otsusest ja selle põhjendusest.[3]
Hiiu merealal ei ole alasid, oleks lubatud tuuleparke rajada, seega ilma uue keskkonnamõju strateegilise hindamiseta ei saa Hiiu merealale tuuleparke rajada.
Arendajal on vaja leppida asjaoluga, et Hiiu mereala maakonnaplaneering on tuuleenergeetika arendusalade osas tühistatud ja siin tuuleparke rajada ei saa.

5. Ebakorrektne on esitada joonist 22, kus, hoolimata Riigikohtu otsusest on esitatud tuuleenergeetika arendusalad.
Ebakorrektne ja õigusriigile ebasobiv on KMH aruandes esitatud:
„Riigikohtu 08.08.2018 otsusega kohtuasjas nr 3-16-1472 on Hiiu maavanema 20. juuni 2016. a korraldus nr 1-1/2016/114 tühistatud tuuleenergia tootmise alade osas, muus osas on planeering kehtiv.
Käesoleva KMH aruande koostamisel on senini lähtutud planeeringuga määratud tuuleenergia tootmiseks sobivatest aladest ning planeeringuga kavandatu elluviimiseks sätestatud tingimustest (vt Tabel 13)."
Seega: aasta peale kohtuotsuse jõustumist menetletakse KMH aruannet kujul, nagu Riigikohtu otsust ei oleks.

2. VEE-ERIKASUTUSLOA JA HOONESTUSLOA MENETLUSEST.

6. Arendaja esitas 15.04.2010 hoonestusloa taotluse. Vastavalt veeseadusele (VeeS)[4] § 22^{10} lg 1 p. 3 ja 5 keeldub Vabariigi Valitsus hoonestusloa andmisest kui taotetava hoonestusloa tingimused on vastuolus kehtiva maakonnalṕlaneeringuga või keskkonnakaitse nõuetega.
Kuna hoonestusloa tingimused on vastuolus kehtiva maakonnaplaneeringuga (ei ole alaid, millel tohiks tuuleenergeetikat arendada) ja läbi on viimata Natura asjakohane hindamine (vastuolu keskkonnakaits nõuetega) peab Vabariigi Valitsus hoonestusloa andmisest keelduma.
Seega ei ole Loode-Eesti tuulepargi projekti elluviimine reaalne.

3 https://www.riigiteataja.ee/kohtulahendid/detailid.html?id=231662523
4 redaktsioon kehtivusega 27.02.2010 – 16.07.2010

Loode-Eesti tuulepargi KMH menetemine on mõttetu, liigne halduskulu ja ei arvesta Riigikohtu otsust. Tuleb lõpetada Loode-Esti tuulepargi vee-erikasutusloa ja hoonestusloa menetlus.

7. Esitasin 17.03.2019 vastuväited KMH aruande 2017. a avalikustatud versiooni kohta ning leian, et aruande uus versioon on oluliste puudustega ja aegunud andmetega.

8. Kuigi olen veendunud, et KMH aruande edasine menetlemine on mõttetu ja ebaõige, juhin tähelepanu KMH aruande puudustele.

3. KMH ARUANDE VASTAVUS HEAKSIIDETUD KMH PROGRAMMILE.

9. Kavandatav tegevus:
KMH programmis nähakse ette kavandatav tegevus: Hiiumaa looderanniku lähistele Apollo, Vinkovi ja Neupokojevi pankadele ning veel kahele väikepangalerajatakse tuulepark, merre asetatakse alalisvoolu merekaabel tuulepargist kuni selle maastamiseni Eesti Energia Harku alajaama lähistel või Paldiski alajaama ning Rootsi suunal. Tuulikud on kolmelabalised toru tüüpi mastiga. Ühikvõimusus: 3-6 MW. Masti korgus ca 125 m. Tiiviku läbimööt ca. 125 m. Merekaabel on alalisvoolu HVDC kaabel, sarnane rajatud Eesti-Soome merekaabliga (ESTLINK).
KMH aruandes käsitletav tegevus erineb programmis ette nähtust:

- suurendatud on tuulepargi võimalikku võimsust 1100 MW-ni
- tuulikute maksimaalset nimivõimsust on suurendatud 6 MW-lt 12 MW-ni
- alalisvoolu kaablite asemel on plaanis kasutada vahelduvvoolukaableid
- plaanis on elektrikaablite toomine Loode-Eesti tuulepargist Hiiumaale

Nõustun, et alates vee-erikasutusloa esitamisest on toimunud pidev ja kiire tehnika areng, kuid see toob kaasa vajaduse koostada KMH uus programm.
Kindlasti ei saa nõustuda tuulepargi võimsuse suurendamise ja suuremate kui 6 MW tuulegeneraatorite kasutamisega.
KMH aruanne vajab parandamist, sest vastavalt programmile saab tuulepargi võimsus olla kuni 1000 MW ja tuuliku nimivõimsus maksimaalselt 6 MW. Kui aruandes eelistatud vahelduvvoolukaabel on alalisvoolukaablist eelistatum, tuleb seda KMH aruandes põhjendada (või paluda muudatust KMH programmis). Elektriühendused tuleb käsiteleda vastavalt KMH programmile.
Juhul, kui tehnoloogia areng seab arendusele teised raamid kui 2010 heaks kiidetud KMH programm, tuleb keskkonnamõju hindamiseks koostada uus programm.

10. Tuulikute alternatiivide käsitlus KMH aruandes[5].
Vastavalt keskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimissüsteemi seaduse[6] (KeHJS)

5 KMH aruanne lk. 8-16
6 Redaktsioon kehtivusega 03.04.2005 – 31.12.2006

§ 20 lg 1 p.1 koostatakse keskkonnamõju hindamise aruanne, milles esitatakse kavandatava tegevuse ja selle reaalsete alternatiivsete võimaluste kirjelduse.
KMH aruandes on esitatud 2 alternatiivi. Mõlemas alternatiivis käsitletakse KMH programmis kirjeldatutest suuremaid tuulegeneraatoreid (esimeses 4, 6 ja 7 MW; teises 7 ja 12 MW).
Kuna kumbki esitatud alternatiividest ei vasta KMH programmis esitatud piirangule (tuulegeneraator 3-6 MW), siis ei ole tegemist reaalsete alternatiividega.

11. Merekaablite alternatiivide käsitlus KMH aruandes.
KMH programm näeb ette tuulepargist tuleva kaabli maastamise Harku alajaama lähistel või Paldiski alajaama ning Rootsi suunal.
KMH aruandes käsitletakse tuulepargi elektrivõrguga liitumist Aulepa alajaamas. Alternatiiv 1 puhul toimuks elektrivõrguga liitumine üle Hiiumaa - Hiiumaa rannikul Tahkunas ja Lehtmas maabub kolm eksportkaablit, ülekandekaabel maabub Suuresadama lähistel, Hiiumaal ning Riguldi lähistel Noarootsi poolsaarel. Alternatiiv 2 korral ühendatakse tuulepark otse mandrile. Kaabli maabumiskoht mandril on sama, mis alternatiiv 1 puhul: Riguldi lähedal Noarootsis.
Käsitlemata on jäänud maismaale paigaldatavate suurte elektriliinide keskkonnamõju, nagu seda ei oleksi.
Kuna kumbki esitatud alternatiividest ei vasta KMH programmis esitatud ühendusele (Harku alajaama lähistel või Paldiski alajaama ning Rootsi suunal), siis ei ole tegemist reaalsete alternatiividega.

12. KMH programm näeb ette, et aruandes käsitletakse süvendamise vajadust, mahte, tehnoloogiat ning ammutatava pinnase käitlemist.
KMH aruandes on leitav süvendamise mahud kaablitrasssi jooksva meetri kohta, puudub kogumaht. KMH aruandes puuduvad süvendamise mahud tuulikute paigaldamise kohta. Need on küll leitavad lisas 19, kuid peaksid olema leitavad põhdokumendis. Kirjeldamata on süvendamise (nii kaablitraaside paigutamise kui tuulikuvundamentide kohtade ettevalmistamisel) erinevad tehnoloogilised võimalused ja nende mõju. Kirjeldamata ja võrdlemata on ammutatava pinnase erinevad käitlemisevariandid.
Süvendamise ja selle mõju käsitlus KMH aruandes on puudulik.

13. KMH programm p. 4.4.3 näeb ette, et käsitletakse elektri ülekandeks kasutatavad merekaablid, nende merreasetamise tehnoloogiat ja kavandatavad kaablitrasse.
KMH aruandes puudub nende küsimuste käsitlus.
KOKKUVÕTE: KMH aruanne ei vasta heaks kiidetud KMH programmile, tegevust on laiendatud ja muudetud ning olulised küsimused on jäänud käsitlemata. Kui planeeritav tegevus muutub aastatepikkuse menetlemise tõttu, on vajalik uue KMH programmi koostamine.

4. PIIRIÜLESEST MENETLUSEST.

14. Soome Keskkonnaministeeriumi kiri 17.05.2017 sisaldab peale leevendusmeetmete kirjeldamise ka muid olulisi hinnanguid Loode-Eesti tuulepargi rajamise kohta. 04.07.2017 (Soomes teadaolev riigiasutuste puhkusekuu!) edastas Eesti Vabariigi Keskkonnaministerium arendaja kirja, millele anti vastamistähtajaks kümme (!) päeva.
KMH juhendmaterjalides[7] on rõhutatud, et mõjutatavalt riigilt tagasiside saamise tähtaeg tuleb kindlaks määrata osapoolte pädevate asutuste kokkuleppena või võttes aluseks nendes riikides kohaldatavad tähtajad.
Lisaks sellele puudub Soome Keskkonaministeeriumi piiriüleste materjalide kaustas väidetav Soome Keskkonnaministeeriumi vastuskiri Eesti juuli 2017 kirjale.
Piiriülene menetlus ei ole läbi viidud korrektselt.

5. UURINGUTE JA MATERJALIDE AJAKOHASUS.

15. Keskkonnamõju hindamise juhendis[8] rõhutatakse, et mitmed keskkonna-karakteristikute kohta käivad andmed on vananevad, mistõttu on kasutamisel vaja kontrollida andmete kehtivust. Mõnel pool on seatud selliste andmete kehtivuse ajaline piirang. Näiteks Austraalia süvendus- ja kaadamistööde juhendi kohaselt ei tohi setete keemilise koostise andmed olla vanemad kui viis aastat.[9]
Enamus põhjasetete analüüsidest on võetud 2007. aastal ehk 12 aastat tagasi.

16. Ptk. 2.4 on räägitud alternatiivide käsitlemisest. Kahjuks on kasutatud juhendamaterjale aastast 2005, kuigi avalikkusele kättesaadavad on oluliselt uuemad materjalid.[10]

17. Kasutatud allikad on enamuses rohkem kui 5 aastat, paljud 10 ja enam aastat vanad.

8. NATURA ASJAKOHANE HINDAMINE

18. Natura hindamise puhul tuleb enne tegevuse heakskiitmist parimatest teadussaavutustest lähtudes kindlaks teha kõik kava või projekti aspektid, mis eraldi või koos muude kavade või projektidega võivad avaldada mõju selle ala kaitse-eesmärkidele. Erilist tähtsust omistatakse kaitseala terviklikkusele ja kaitse-eesmärkidele. Seetõttu tuleb käsitlemisele võtta kõik mõjud, mis mõjutavad kaitse-eesmärkide saavutamist ja kaitseala terviklikkust.[11]

---

7 Tõnis Põder „Keskkonnamõju hindamine” 2017, leitav https://www.envir.ee/et/kmh-uuringud-ja-juhendid, lk. 85
8 sama
9 (National Assessment..., 2009), tsiteeritud Tõnis Põder „Keskkonnamõju hindamine” 2017, leitav https://www.envir.ee/et/kmh-uuringud-ja-juhendid alusel
10 https://www.envir.ee/et/kmh-uuringud-ja-juhendid
11 Tõnis Põder „Keskkonnamõju hindamine” 2017, leitav https://www.envir.ee/et/kmh-uuringud-ja-juhendid,

Negatiivne mõju Natura 2000 ala kaitse-eesmärkidele ja ala terviklikkusele puudub, kui ala kaitse-eesmärgiks olevate elupaigatüüpide ja liikide kaitse on tagatud samal tasemel.[12] See tähendab, et kavandatav tegevus ei tohi reaalselt negatiivselt mõjutada ala kaitse-eesmärkideks olevate elupaigatüüpide pindala ega seisundit, kaitse-eesmärkideks olevate liikide elupaikade pindala ega seisundit ega suurendada vastavate liikide häirimist (EC, 2013b).

19. Loode-Eesti tuulepargi mõjualasse jäävad mitmed Natura 2000 alad. Tuulepargi rajamise mõju tuleb hinnata koos kõigi vajalike elektriühenduste rajamisega. Lubamatu on jätta hindamata tuulepargi jaoks vajalike elektriliinide mõju kogu ulatuses hindamata. Kindlasti tuleb hinnata rajatavate elektriühenduste mõju nii Hiiumaal kui Läänemaal vähemalt kui Aulepani. Põhjendus: planeeritavat tegevust ei tohi jagada osadeks, et seeläbi vähendada eeldatavat keskkonnamõju.

20. Kaabliühenduse nn. alternatiiv 1 puhul läbib elektriliin Hiiu madala hoiuala 1 km lõiguna. Hiiu madala hoiuala kaitseeesmärk on EÜ nõukogu direktiivi 92/43/EMÜ looduslike elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitse kohta I lisas nimetatud elupaigatüübi – karide (1170) kaitse.
Tuulepargi ühendamisel elektrivõrku kulgeksid suured elektriliinid ka läbi Tahkuna loodusala, läbi Kukka-Luhastu loodusala, läbi Väinamere loodusala Nõva-Osmussaare hoiuala).

21. Elektriliinide rajamisel lõhutakse ala terviklikkus ja seega ei ole see aktsepteeritav. See on vastuolus KeHJS § 29 lg 2[13], mis ütleb, et Natura 2000 võrgustiku ala mõjutada võivale tegevusele võib tegevusloa anda vaid siis, kui seda lubab Natura 2000 võrgustiku ala kaitsekord ning otsustaja on veendunud, et kavandatav tegevus ei mõju kahjulikult selle Natura 2000 võrgustiku ala terviklikkusele ega mõjuta negatiivselt selle ala kaitse eesmärki.

22. KeHJS § 29 lg 3 [14] annab küll võimaluse, et kui hoolimata kavandatava tegevuse eeldatavalt olulisest mõjust Natura 2000 võrgustiku alale, on see tegevus alternatiivsete lahenduste puudumise tõttu siiski vajalik avalikkuse jaoks esmatähtsatel, sealhulgas sotsiaalset või majanduslikku laadi põhjustel, võib tegevusloa anda Vabariigi Valitsuse nõusolekul.
Iseenesest võib sellise ülekaaluka avaliku huvina olla arvestatav (kuigi mitte automaatselt looduskaitsest kaalukam) tuuleenergia kliimasõbralikkus. Veelgi keerulisem on aga teise eelduse täitmine, milleks on alternatiivide puudumine: Natura ala kahjustav tegevus peab olema vältimatult vajalik. Tuuleparkide puhul see pigem nii ei ole, neid saab alati teise asukohta rajada.[15]

12 Euroopa Kohtu lahend C-258/111
13 Redaktsioon kehtivusega 03.054.2005 – 31.12.2006
14 Redaktsioon kehtivusega 03.054.2005 – 31.12.2006
15 Pihel Kuusk „Planeerimine ja planeeringute keskkonnamõju hindamine: mida uut tõi Riigikohtu lahend Hiiu mereplaneeringu kohtuasjas? „Juridica" 2019/5

Kokkuvõte: meretuulepargi rajamine koos sellele hädavajalike elektriühendustega kahjustab Natura 2000 alade terviklikkust ja on seetõttu ei saa seda ellu viia.

9. MÕJU KÄSITIIVALISTELE.

23. Eesti Vabariik ühines 2004 Euroopa nahkhiirte kaitse lepinguga[16], mille artikkel III p. 4 ütleb: „Lepinguosaline võtab asjakohaseid meetmeid edendamaks nahkhiirte kaitset ...”

24. Looduskaitse arengukava aastani 2020[17] märgib, et elektrituulikute negatiivne mõju keskkonnale on seotud eelkõige nende võimaliku mõjuga lindudele ja nahkhiirtele, eriti nende paiknemisel rändeteedel. Tuuleenergia seadmete mõju linnustikule on koha- ja liigispetsiifiline. Avameretuuleparke kavandatakse sageli madalikele, mis on väärtuslikud mereelustiku seisukohast. Nimetatud probleeme on võimalik leevendada detailse KMH protsessiga, kus hinnatakse liikide arvukust, elupaikade olulisust, tuuleparkide mõju ning minimeeritakse negatiivseid mõjusid elektrituulikute optimaalse paigutuse abil.”

25. Nahkhiirte kaitse juhiste on märgitud, et kuna nahkhiired on tuuleparkidest ohustatud, eriti rändel, siis on kohustus keskkonnamõju hindamise raames uurida põhjalikult ka nahkhiiri (juhiste p 3).[18]

26. 2010 heaks kiidetud KMH programm näeb ette käsitiivaliste uuringu läbiviimist ja selle kasutamist KMH aruande koostamisel.
KMH aruande koostamise ajal on jäänud nahkhiirte uuringud kavandatud tegevuse piirkonna tegemata, kuigi meretuuleparkide kavandataval alal toimuvad nahkhiirte ulatuslikud sügis- ja kevadränded. 2011 on läbi viidud uuring Kõpu poolsaare lääneosas ja seda ümbritseval merel. Seda uuringut esitatakse KMH aruandes pikalt. **Kõpu poolsaare nahkhiirte leidude esitamine olukorras, kus arendust planeeritakse mujal, ei ole asjakohane.**

27. Soome Keskkonnaministeerium oma 31.01.2012 kirjas, mille ta saatis Keskkonnaministeeriumile seoses Loode-Eesti meretuuleparkidega: vajadusele uurida nahkhiirte elu- ja rändealasid. Soome looduskaitse ühendus ja BirdLife Finland juhtisid juba 2012 tähelepanu, et Loode-Eesti tuulepargi projekti raames ei ole uuritud projekti mõju nahkhiirtele vastavalt EUROBATS juhistele. Seda ei ole tehtud siiani!

28. Enne edasiste arendusotsuste tegemist on vajalik käsitiivaliste radaruuringud.

---

16 https://www.riigiteataja.ee/akt/823997
17 https://valitsus.ee/sites/default/files/content-editors/arengukavad/looduskaitse_arengukava_aastani_2020.pdf, lk. 42
18 Guidelines for consideration of bats in wind farm projects Revision 2014, http://www.eurobats.org/sites/default/files/documents/publications/publication_series/pubseries_no6_english.pdf

29. Kuna planeeritava tuulepargi alal on käsitiivaliste rändepiirkond, on vajalik rakendada leevendusmeetmena tuulegeneraatorite ajutist seiskamist, käsitiivaliste rändevoo ajal (augustist oktoobrini) kas terveks ööks või öö esimeseks pooleks.

10. MÜRA KÄSITLUS KMH ARUANDES.

30. KMH aruandes väidetakse, et „põhireegli kohaselt sulandub tuulikute tööst põhjustatud müra muu keskkonna mürafooni 300 meetri kaugusel."
Palun

- viide või arvutuskäik, kust selline „põhireegel" pärit on
- selgitada, millisest tuulikupunktist mõõdetakse distantsi, kui tuuliku läbimõõt võib olla üle 200 m.

11. TUULEPARKIDE LAMMUTAMINE.

31. Ptk. 2.3.5 käsitletakse tuulepargi lammutamise küsimust. Kahjuks on KMH aruanne ebatäpne ja käsitleb hoonestusloa andmist Nelja Energia AS-le.
Tuuleparkide lammutmisel nähakse vahendeid makstud hoonestusloa tasus. Kui seda rakendatakse (ehk kiidetaks KMHs antud kujul heaks), siis tekib

- arendajal õigustatud ootus, et ei pea lammutama (oma vahendite eest)
- sama soodustust soovivad teised EV-lt hoonestusloa taotlejad

Lugupidamisega
Inge Talts, Hiiumaa